Eitem 5 Atodiad 2

Cyfarfod	Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd Gwynedd ac Ynys Môn
Dyddiad	16 Tachwedd 2018
Pwnc	Adroddiad Gweithgor Ymchwiliad Craffu Cyngor Gwynedd – Cynllunio a'r Iaith Gymraeg

- Nodir eich bod wedi derbyn arfarniad beirniadol gan arbenigwyr ym maes cynllunio ieithyddol gyda datblygiadau mawr.
- Nodir nad ydych wedi derbyn arweiniad gan arbenigwyr ym meysydd ymchwil a dadansoddeg nac ymgysylltu ac ymgynghori.
- Mae Aelodau'r Gweithgor yn dymuno tynnu eich sylw unwaith eto at yr argymhellion a gyflwynwyd i chi ym mis Mawrth 2018. Rydym yn dal o'r farn eu bod yn bwrpasol ac angen eu cyfarch gennych.
- Erbyn hyn, mae'n siwr eich bod mewn gwell sefyllfa i ateb y cwestiynau a godwyd gan aelodau'r cyhoedd yn dilyn eich gwaith Ymgysylltu yn 2016.
- Cyflwynwyd Crynodeb i'r Panel Cynllunio ar y Cyd gan y Gweithgor ym mis Mawrth 2018 o'r ymatebion o'r Ymgysylltiad 2016 i'ch cynorthwyo (copi yn amgaeedig - Atodiad 1).
- Mae Aelodau'r Gweithgor yn awgrymu'n gryf bod Aelodau'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd yn rhoi ystyriaeth i'r prif faterion canlynol a godwyd gan gyfranwyr i'r Ymgysylltiad a gynhaliwyd ym mis Mehefin 2016 ac a ystyriwyd gennych ym mis Mawrth 2018 er mwyn darbwyllo eich hunain bod y materion yma wedi'u cyfarch yn llawn gennych cyn cychwyn ar Ymgynghoriad pellach gyda'r cyhoedd.
- Argymhellir eich bod yn ateb y cwestiynau yng ngholofn C a CH yn gryno a chlir.

Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd yng Nghymru

Egwyddor 9 – **Mae pobl yn cael gwybod beth yw effaith eu cyfraniad**

Rhoddir adborth amserol i'r cyfranogwyr i gyd am y safbwyntiau a fynegwyd ganddynt a'r trafodaethau a chamau gweithredu a gafwyd o ganlyniad, dylai dull a ffurf yr adborth roi ystyriaeth i hoffterau'r cyfranogwyr.

A	B	C	CH
	Mater sydd angen ei gyfarch	Sut mae'n cael ei gyfarch yn y CCA diwygiedig neu os nad ydyw'n cael ei gyfarch esboniad cryno pam?	Tudalennau a phwyntiau penodol yn y CCA (e.e. rhif paragraff)
	Ydi'r CCA cyfredol yn ymdrin â blaenoriaethau ar gyfer yr iaith Gymraeg o ran defnyddio tir neu adeiladau? Os nad ydi o, pa faterion amgen ydych chi'n awgrymu?		
1	Cryfhau'r Blaenoriaethau o safbwynt amddiffyn y Gymraeg	Rôl y CCA ydi darparu arweiniad i ehangu ar bolisïau yn y Cynllun Datblygu Lleol, er mwyn cynorthwyo i weithredu'r Cynllun. Mae Polisi PS 5 (maen prawf 4) a Pholisi PS 1 yn gosod yr angen i ddatblygiadau newydd gyfrannu i warchod, cefnogi a hyrwyddo'r defnydd o'r iaith Gymraeg.	Y CCA cyfan, ac yn benodol Adran 2
2	Nodwch os ydi'r CCA yn declyn addas i wneud hyn neu beidio.	Gweler yr ymateb i 1 uchod	Y CCA cyfan, ac yn benodol Adran 2
3	Sut mae'r CCA yn amddiffyn cymunedau Cymraeg eu hiaith	Gweler yr ymateb i 1 uchod. Mae'r broses o baratoi'r Cynllun a'i bolisïau wedi sicrhau bod yr effaith ar yr iaith Gymraeg wedi cael ei hystyried yn briodol, a bod y Cynllun trwy bolisïau amrywiol (sy'n cynnwys Polisi PS 5 a Pholisi PS 1) yn darparu fframwaith i ddiogelu a hyrwyddo'r iaith.	Y CCA cyfan, ac yn benodol Adran 2
	Ydi'r CCA cyfredol yn ymdrin â materion na ddylid eu cynnwys o fewn CCA? Os ydi o, wnewch chi roi manylion y materion yma?		

4	Mae angen gwahaniaethu rhwng datblygiadau diwydiannol a phreswyl a bach a mawr	Mae'r fethodoleg ar gyfer cynnal asesiad i'w gyflwyno ar ffurf Datganiad Iaith Gymraeg ac adroddiad Asesiad Effaith Iaith Gymraeg yn nodi'r ffactorau a fydd angen rhoi sylw iddynt yn gysylltiedig â datblygiadau amrywiol sy'n cyrraedd trothwyon ym Mholisi PS 1.	Atodiad 7 ac Atodiad 8
5	Nid ydi'r CCA cyfredol yn effeithiol o ran ystyried effaith ar yr iaith Gymraeg	Anghytuno gyda'r safbwynt hwn yng nghyd- destun y Canllaw diwygiedig.	Y CCA cyfan, ac yn benodol Adran 2
6	**Ydi'r CCA cyfredol ddigon clir ynglŷn â pha fath o ddatblygiad a fydd angen cael gwybodaeth amdano o safbwynt yr iaith Gymraeg?**		
7	Mae'r canllaw cyfredol yn annelwig	Anghytuno gyda'r safbwynt hwn yng nghyd- destun y Canllaw diwygiedig.	Y CCA cyfan, ac yn benodol Adran 2
8	Mae'r trothwyon yn benagored ac mae angen adnabod mathau o ddatblygiadau a ddylai fod yn destun asesiad.	Meini prawf 1 a 2 Polisi PS 1, nid y Canllaw, sy'n rhoi'r trothwyon ar gyfer adnabod pa fath o ddatblygiad sydd angen bod yn destun asesiad. Mae'r Canllaw yn darparu arweiniad i ehangu ar y trothwyon hyn.	Diagram 5
	Mae'r CCA yn cynnwys nifer o gwestiynau er mwyn cynorthwyo ymgeiswyr i gyflwyno Datganiad Ieithyddol a Chymunedol ac Asesiad Effaith Ieithyddol. Ydi'r cwestiynau'n ddigon clir? A ddylid gofyn cwestiynau ychwanegol? Os ydych o'r farn bod angen newid, a wnewch chi awgrymu sut gellir newid y cwestiynau a/neu pa fath o gwestiynau sydd angen gofyn?		
9	Cynnwys Asesiad Iaith a Datganiad Iaith enghreifftiol bositif a negyddol.	Nac ydi. Bydd yr amgylchiadau sy'n ymwneud â datblygiadau unigol yn wahanol. Ni fyddai darparu enghreifftiau yn ychwanegu gwerth. Mae'r Canllaw yn canolbwyntio ar	Atodiad 7 ac Atodiad 8

		ddarparu methodolegau clir i gynnal yr asesiadau.	
10	Nodi’n glir beth yw arwyddocâd Asesiad neu Ddatganiad negyddol.	Ydi	Diagram 11 Maen prawf 3 ym Mholisi PS 1.
11	Cynnwys enghreifftiau o sut all datblygiad wneud y canlynol i’r iaith Gymraeg: Diogelu, Hyrwyddo, Cryfhau	Nac ydi. Mae’r Canllaw yn canolbwyntio ar ddarparu methodolegau clir i gynnal yr asesiadau, sy’n adnabod y ffactorau a fydd yn bwysig i’w hystyried i ddiogelu, hyrwyddo a chryfhau. Mae’r Canllaw hefyd yn adnabod mesurau lliniaru a chryfhau posib.	Atodiad 6, Atodiad 7, Atodiad 8
12	Nodwch lle mae’r CCA diwygiedig yn gofyn cwestiynau am ffeithiau perthnasol pendant	Ydi	Atodiad 5, Atodiad 7 ac Atodiad 8
13	Bod disgwyl i’r Ymgeisydd gyflwyno Asesiad sydd wedi’i lunio a’i arfarnu gan arbenigwyr cynllunio iaith annibynnol.	Ydi	Diagram 6, Diagram 7, Diagram 9, Atodiad 7 ac Atodiad 8
14	Cyfrifoldeb yr Ymgeisydd ddylai ariannu hyn a chyfrifoldeb y Cyngor yw ei drefnu.	Ydi	Diagram 11
15	Lle mae’r CCA diwygiedig wedi lleihau a/neu gyfuno cwestiynau?	Mae’r Canllaw yn darparu methodolegau newydd.	Atodiad 7 ac Atodiad 8
16	Ydi’r datblygiad yn debygol o arwain at gynnydd neu leihad yn y boblogaeth a allai effeithio’r balans o siaradwyr Cymraeg/Saesneg yn bositif neu negyddol?	Ni fydd yn bosib i asesiadau roi ateb absoliwt i’r cwestiynau a rhestrir yn rhesi 16 – 46. Mae’n bwysig cofio hyd yn oed gyda gwybodaeth gynhwysfawr ni fyddai'n hawdd i fesur effaith bositif a negyddol oherwydd nad all y system gynllunio ragweld na rheoli priodweddau	Atodiad 7 ac Atodiad 8
17	A allai’r datblygiad arwain at leihad absoliwt neu gyfrannol mewn nifer siaradwyr Cymraeg?		
18	Sut allai’r datblygiad effeithio ar ddefnydd o’r iaith Gymraeg yn y gymuned?		
19	Ydi’r datblygiad yn debygol o arwain at gynnydd mewn mudo i mewn neu fudo allan?		
20	Sut fydd hyn yn effeithio ar nifer siaradwyr Cymraeg?		

21	A fyddai unrhyw newid yn barhaol neu dros dro?	personol (fel y gallu i siarad Cymraeg yn y dyfodol neu ddeinameg y defnydd ohoni). Ni all y system ychwaith wahaniaethu ar sail gallu ieithyddol ymgeiswyr am ganiatâd cynllunio na gallu ieithyddol yr unigolion fydd yn meddiannu neu wneud defnydd o eiddo. Noder hefyd bod rhai o'r cwestiynau yn y fethodoleg asesu effaith sydd yn y canllawiau presennol. Nid yw'r gwaith o baratoi'r Canllaw newydd yn bwriadu eu hail adrodd oherwydd bod ein dealltwriaeth o'r maes yn fwy aeddfed ac y gellir dysgu o brofiadau o wirio asesiadau yn y gorffennol. Mae'r Canllaw diwygiedig yn ffocysu ar adnabod methodoleg a matrics sgorio i gynnal asesiadau fydd yn adnabod yr ystyriaethau a fydd yn cynorthwyo i adnabod pwy fydd yn cael ei effeithio (yn bositif neu negyddol) gan y datblygiad, sut fath o newid sy'n debygol, pa mor debygol ydi'r newid, graddfa'r risg, beth ellir ei wneud i newid y tebygolrwydd a'r risg – un ai trwy ymgorffori mesur lliniaru yn y datblygiad neu rwymo'r datblygiad	
22	Ydi'r Datblygiad yn debygol o arwain at newid strwythur oed yn ardal y gymuned?		
23	Ydi'r Datblygiad yn debygol o gael effaith ar ansawdd bywyd y bobl leol?		
24	A allai'r Datblygiad gael effaith ar iechyd a mwynderau'r gymuned?		
25	A allai gynyddu'r risg o drosedd neu drais yn y gymuned?		
26	Ydi'r Datblygiad yn debygol o gael effaith niweidiol ar fusnesau lleol a swyddi lleol?		
27	A oes potensial y gallai'r Datblygiad arwain at gau busnesau – Cymraeg eu hiaith – lleol?		
28	A allai'r datblygiad greu neu fygwth swyddi lleol?		
29	Ydi'r Datblygiad yn debygol o arwain at fwy o amrywiaeth economaidd yn y gymuned (neu'r ardal ehangach)?		
30	A oes potensial i'r Datblygiad gynyddu mewnfudiad o siaradwyr di-gymraeg oherwydd amrywiaeth economaidd?		
31	Ydi'r Datblygiad yn debygol o gael effaith ar lefelau tâl/cyflog a/neu brisiau tai?		
32	A allai'r Datblygiad gynyddu/lleihau lefelau cyflog oherwydd cynnydd mewn cystadleuaeth?		
33	A allai'r Datblygiad orfodi siaradwyr Cymraeg lleol i adael y gymuned oherwydd prisiau tai, neu eu rhwystro rhag dychwelyd?		
34	Ydi'r Datblygiad yn debygol o gael effaith ar adeiladwaith lleol a darpariaeth gwasanaethau?		
35	A allai'r Datblygiad fygwth neu ddiogelu ysgolion cyfrwng Cymraeg lleol a/neu gyfleusterau gofal iechyd?		
36	A allai'r Datblygiad fygwth neu ddiogelu siopau, swyddfeydd post, banciau, tafarndai lleol mewn cymunedau Cymraeg eu hiaith?		
37	A oes potensial i'r Datblygiad arwain at dyndra cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau difrifol o fewn y gymuned Gymraeg ei hiaith?		

38	A allai'r Datblygiad gael effaith sylweddol anghyfartal ar rannau gwahanol o'r gymuned	trwy amod cynllunio neu gytundeb 106, a thrwy dynnu sylw am fesurau allai ymgeisydd ddefnyddio'n wirfoddol.	
39	A allai danseilio gwerthoedd traddodiadol rhannau penodol o'r gymuned?		
40	A oes potensial y bydd y Datblygiad yn arwain at newidiadau mewn traddodiadau a diwylliant Cymreig?		
41	A allai'r Datblygiad orfodi aelodau lleol o grwpiau lleol gwirfoddol, gweithgareddau neu ieuenctid allan o'r ardal oherwydd diweithdra neu brisiau tai uchel?		
42	Ydi'r Datblygiad yn debygol o arwain at lai o ddefnydd o'r iaith Gymraeg yn y gymuned am y rhesymau canlynol:		
43	Siaradwyr Cymraeg yn ffurfio cyfran lai o'r boblogaeth?		
44	Newid iaith mewn rhwydweithiau cymdeithasol penodol?		
45	Diffyg gwasanaethau cyfrwng Cymraeg yn sgil y datblygiad – Addysg, Gofal Plant ac ati,		
46	Ydi'r Datblygiad yn debygol o arwain at fwy o ddefnydd o'r Gymraeg yn y gymuned?		
	Ydi'r CCA cyfredol yn ddigon clir ynglŷn â chael mewnbwn mentrau iaith lleol a chynllunwyr iaith i gynorthwyo ymgeiswyr i lunio'r cynnig a fydd yn destun cais cynllunio?		
47	A wnewch chi esbonio'n glir beth yw mewnbwn Mentrau Iaith ac Arbenigwyr Cynllunio Ieithyddol?	Mae'r Canllaw yn dweud mai rôl y person cymwys fydd defnyddio'r fethodoleg a chynghori'r ymgeisydd. Pan fydd y person cymwys yn ymgysylltu gyda'r Fenter Iaith fe gall y Fenter ddarparu gwybodaeth y person cymwys ei angen i gwblhau'r asesiad.	Diagram 6 a Diagram 7 Atodiad 7 ac Atodiad 8
48	Nid mater o gynorthwyo'r ymgeisydd ddylai fod yma ond mater o gloriannu'r sefyllfa	Mae'r Canllaw yn dweud mai rôl y person cymwys fydd defnyddio'r fethodoleg a chynghori'r ymgeisydd.	Diagram 6 a Diagram 7 Atodiad 7 ac Atodiad 8

49	A wnewch chi esbonio'n glir beth yw 'menter iaith leol'?	Nid yw'r Canllaw'n cyfeirio at 'fenter iaith leol'	Dim yn berthnasol
50	A oes digon o adnoddau ac arbenigedd gan Hunaniaith?	Nid yw hwn yn fater i'r Canllaw.	Dim yn berthnasol
51	Mae angen annog Datblygwyr i gynnal trafodaethau gyda 'mudiadau/mentrau' iaith leol.	Ydi	Atodiad 7 ac Atodiad 8
52	Defnyddio mesuryddion a datblygu rhai newydd i gloriannu sefyllfa'r Gymraeg fel iaith gymunedol fyw.	Ydi	Atodiad 2, Atodiad 7 ac Atodiad 8
53	Mae angen llunio canllawiau canolog cadarn	Ydi	Y CCA cyfan, ac yn benodol Adran 2
	Ydi'r CCA cyfredol ddigon clir ynglyn â pha fath o amodau cynllunio neu ymrwymiadau cynllunio y gellir eu llunio i sicrhau mesurau lliniaru priodol, iawndal a/neu fesurau gwella yn ymwneud â chynigion datblygu er mwyn cynnal neu gryfhau'r iaith Gymraeg, a sut fydd y Cynghorau yn mynd ati i gael amodau cynllunio neu ymrwymiadau?		
54	Dylai'r CCA newydd ddarparu enghreifftiau o liniaru addas a/neu fesurau cryfhau ar gyfer gwahanol fathau o ddatblygiadau.	Ydi	Atodiad 6
55	Dylai'r CCA newydd gynnwys enghreifftiau o amodau safonol a goblygiadau cynllunio	Ydi	Atodiad 6
56	Mae gwir angen mesurau cryfach	Ydi	Atodiad 6
57	Dylid cynnwys enghreifftiau o fathau amrywiol o ddatblygiadau.	Dim yn berthnasol	Dim yn berthnasol
58	Dylai amodau cynllunio ar gyfer datblygiad preswyl gynnwys amod ar gyfer datblygiad graddol dros bum mlynedd.	Ydi	Atodiad 6
59	Dylid cael arweiniad canolog pendant	Ydi	Atodiad 6
	A oes gennych unrhyw sylwadau eraill am gynnwys y CCA cyfredol?		
60	Mae angen gwella'r system sgorio	Ydi	Atodiad 7 ac Atodiad 8
61	Dylai'r canllaw ystyried ardaloedd ehangach na dim ond y pentref neu'r dre ble mae'r Datblygiad yn digwydd, hyd at lefel Arfon, Meirion, Dwyfor.	Ydi	Atodiad 7 ac Atodiad 8
62	Dylai hyn fod yng nghyd-destun beth sydd wedi digwydd yn yr ardal (eang) honno o fewn dyweder y 5 mlynedd ddiwethaf o leiaf	Ydi	Atodiad 7 ac Atodiad 8

63	Dylid cryfhau’r amodau ynglŷn â defnydd o’r iaith Gymraeg ynglŷn ag arwyddion ac yn y blaen; a hefyd rhwystro newid hen enwau Cymraeg i Saesneg.	Mae maen prawf 4 ym Mholisi PS 1 yn gosod gofynion am Gynllun Arwyddion dwyieithog. Mae maen prawf 5 ym Mholisi PS 1 yn rhoi anogaeth i defnyddio enwau Cymraeg ar eiddo a strydoedd, er nad yw enwi eiddo a strydoedd yn fater cynllunio defnydd tir. Rôl y CCA ydi darparu arweiniad i ehangu ar bolisïau yn y Cynllun Datblygu Lleol, er mwyn cynorthwyo i weithredu’r Cynllun.	C.29 a C.30
64	Dylid rhoi ystyriaeth i bwy sy’n llenwi’r bwlch (tŷ gwag) wrth i bobl leol Cymraeg eu hiaith brynu tai newydd.	Ydi.	Cam 8
65	Dylid nodi ar ddechrau’r CCA newydd bwysigrwydd allweddol Gwynedd fel cadarnle cryfaf y Gymraeg a’r angen am bolisïau penodol i warchod ei nodweddion unigryw ac i sicrhau dyfodol cynaliadwy i’r iaith.	Ydi.	Tabl 2 Adran 2
66	Dylid nodi yn y CCA newydd amcanion strategaethau perthnasol i gryfhau’r iaith, gan gynnwys:	Ydi	C.18 – C.24
67	Strategaeth Iaith Gwynedd 2014-2017 sy’n amcanu at sicrhau cynnydd o 5% yng nghanran y boblogaeth sy’n gallu siarad Cymraeg erbyn 2021.		
68	Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn sy’n amcanu at gynyddu nifer y cymunedau sydd â 70% a throsodd o’u poblogaeth yn medru’r Gymraeg.		
69	Llywodraeth Cymru sy’n anelu at gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg i filiwn erbyn 2050		
70	Nodyn Cyngor Technegol 20 sy’n seiliedig ar ddarpariaethau iaith Deddf Gynllunio (Cymru) 2015		
71	Yr angen i bob Datblygiad arfaethedig gael ei arfarnu yn ôl pa mor gydnaws yw â’r amcanion uchod. Dylid sicrhau felly fod pob Datblygiad dan sylw naill ai’n cyfrannu’n gadarnhaol at wireddu’r	Bydd defnyddio’r fethodolegau a roddir i gynnal asesiadau yn fodd i ddod i gasgliad ynglyn ag effaith	Atodiad 7 ac Atodiad 8

	amcanion neu, o leiaf, na fyddai ar unrhyw gyfrif yn llesteirio'r ymdrechion i'w cyflawni.	datblygiad sy'n cyrraedd y trothwyon a roddir ym Mholisi PS 1 ar yr iaith Gymraeg mewn cymunedau.	
72	O ran y cwestiynau penodol ar y ffurflen, ni ellir, yn ein barn ni, ymateb yn ystyrlon iddynt yn yr adolygiad o'r Canllaw Cynllunio Atodol - Cynllunio a'r iaith Gymraeg cyfredol heb wybod i ba raddau y mae'r canllaw wedi llwyddo ers pan ddaeth yn weithredol yn 2009.	Nid yw hwn yn fater i'r Canllaw diwygiedig	Dim yn berthnasol
73	Cyn bwrw ymlaen, dylid cynnal asesiad ieithyddol o'r datblygiadau o 2009 hyd heddiw, er mwyn canfod a yw'r fersiwn cyfredol o'r canllaw wedi cyfrannu i ddiogelu, hyrwyddo ac atgyfnerthu'r Gymraeg.	Nid yw hwn yn fater i'r Canllaw diwygiedig	Dim yn berthnasol
74	Rhoi'r gorau i ddefnyddio Datganiad Cymunedol ac Ieithyddol, a'i gwneud yn ofynnol i ddatblygwyr ddarparu Asesiad Effaith Ieithyddol yn yr achosion lle bo Datganiad yn ofynnol ar hyn o bryd.	Rôl y CCA ydi darparu arweiniad i ehangu ar bolisïau yn y Cynllun Datblygu Lleol, er mwyn cynorthwyo i weithredu'r Cynllun. Polisi PS 1 sydd yn gosod yr angen i wneud asesiad a'i gyflwyno ar ffurf Datganiad Iaith Gymraeg ac adroddiad Asesiad Effaith Iaith Gymraeg.	Dim yn berthnasol
75	Ei bod yn ofynnol i asesiad effaith ieithyddol gael ei gynhyrchu gan rai sydd â gwybodaeth a dealltwriaeth o'r maes.	Ydi	Diagram 6, Diagram 7, Diagram 9, Atodiad 7 ac Atodiad 8
76	Ei bod yn ofynnol i'r Awdurdod Cynllunio sicrhau bod yr Asesiad Effaith Ieithyddol yn cael ei arfarnu gan rai sydd â gwybodaeth a dealltwriaeth o'r maes.	Ydi	Diagram 11
77	Bod ymgynghori gyda chynghorau cymuned, mentrau iaith a mudiadau iaith yn rhan allweddol o Asesiad Effaith Ieithyddol.	Ydi	Diagram 4, Atodiad 7 ac Atodiad 8